

Lausunto

01.07.2022

Asia: VN/21671/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleiset kommentit lakiehdotukseen:

Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskus kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä laiksi yleisistä kielitutkinnoista annetun lain muuttamisesta (VN/21671/2021).

Tutkinnon käyttötarkoituksista myös opiskeluun ja työhön liittyvät käyttötarkoitukset voisi tuoda tekstissä paremmin esiin kansalaisuuden hakemisen rinnalla. Nyt painotus on vahvasti kansalaisuudessa, vaikka kyse ei ole kansalaisuustestistä ja tutkintoja käytetään myös muihin tarkoituksiin, kuten työ- ja opiskelupaikan hakemiseen.

Sivukohtaiset kommentit:

Sivu 3:

”Yleisissä kielitutkinnoissa mitataan kielen osaamista sellaisissa käytännön tilanteissa, joissa joudutaan puhumaan, kuuntelemaan, kirjoittamaan tai lukemaan jotain vierasta kieltä.”

Kommentti sivuun 3:

Onko vieras kieli oikea termi vai pitäisikö olla tutkintokieli? YKlissä pääosa tutkintoihin osallistuvista on toisen kielen oppijoita (suomi, ruotsi), ei vieraan kielen oppijoita. Tutkintoon osallistuvissa on myös tutkintokieltä äidinkielenään käyttäviä (pohjoissaame, suomi, ruotsi, venäjä).

Sivu 4:

”voidaan osoittaa suorittamalla [--] taitotasolla kolme”

Kommentti sivuun 4:

Muokausehdotus: ”voidaan osoittaa suorittamalla [---] taitotasolla kolme tai tätä korkeammalla tasolla (tai tasoilla 4, 5 ja 6).”

Kommentti sivujen 4, 5 ja 6 kuvioihin:

Kuvioissa 1, 2 ja 3 olisi hyvä olla mukana vuosi 2021. Myöskään kaikkia näitä kuvioissa esitettyjä kieliä ei käytetä kansalaisuuden hakemiseen, vaikka kuvioissa annetaan näin ymmärtää. Lisäksi kuviossa 2 on mukana kaikki tutkintotasot, vaikka tekstissä puhutaan vain keskitasosta.

Sivu 5:

”Suomen kielen keskitason tutkinnon suorittaminen on edelleen suosituin tapa osoittaa Suomen kansalaisuuden hakemiseen edellytettävä kielitaito.”

Kommentti sivuun 5:

Tämä virke on hämäävä, koska seuraavassa virkkeessä verrataan kansalaiselta vaadittavan kielitaidon osoittamistapaa siihen, mikä on ollut "seuraavaksi suoritettu tutkintokieli" YKI:ssä, eivätkä nämä asiat liity toisiinsa. Ensimmäinen tieto on ilmeisesti Migriltä, koska YKI ei kerää tai ylläpidä tällaista tietoa. YKI:ssä tiedetään taustatietokyselyn ansiosta, kuinka moni osallistuja on kertonut kansalaisuuden hakemisen yhdeksi tutkintoon osallistumisen syyksi, mutta sitä ei tiedetä, kuinka suuri osa Migrin tekemistä riittävän kielitaidon todentamisista perustuu YKI-todistukseen (ja mitä muita tapoja tai kuinka usein on käytetty).

Sivu 8:

”Tarkistusarvioinnista peritään maksu [--], joka kuitenkin palautetaan, jos vaatimus hyväksytään.”

Kommentti sivuun 8:

Olisiko tässä täsmällisempää puhua mahdollisuudesta, että tarkastusarviointi johtaa annetun arvion korottamiseen? Ts. mikä olisi ”vaatimus”, kun arviointia koskevaan päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla (tutkintoon osallistunut voi vaatia tarkastusarviointia mutta ei kielitaitoarvion muuttamista).

sivu 8:

”Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 8 §:n 1 momentin nojalla Opetushallitus ylläpitää yleisten kielitutkintojen arviointiin osallistuvista henkilöistä rekisteriä tutkintosuoritusten yhdenmukaisen arvioinnin tason turvaamiseksi.”

Kommentti sivuun 8:

Miten arvioijarekisterin pito on yhteydessä yhdenmukaiseen arviointiin? Rekisteri liittyy lähinnä arvioijien saatavuuteen. Rekisterissä ei ole tietoja henkilöiden arviointitaidosta, arviointikerroista tai muusta arvioinnin laatuun tai yhdenmukaisuuteen vaikuttavista tekijöistä.

Yhdenmukainen arviointi edellyttää koulutusta, säännöllistä arviointityöhön osallistumista ja arviointikäyttämisen seuranta. Rekisterillä ei ole vaikutusta arvioijien arviointilinjaan, vaan sen merkitys liittyy lähinnä arvioijien saatavuuteen ja asetuksessa (A 1163/2004) määritellyn pätevyyden varmistamiseen.

Sivu 8:

”Opetushallitus perii yleisiä kielitutkintosuorituksia arvioimaan oikeutetun henkilön merkitsemisestä arvioijarekisteriin maksun, jonka määrä on 66 euroa. Maksusta säädetään Opetushallituksen ja sen erillisyyksiköiden suoritteiden maksullisuudesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa.”

Kommentti sivuun 8:

Maksu on hyvin epäreilu, koska arviointimahdollisuuksia on hyvin vähän (tai ei lainkaan) tutkintokielissä, joissa osallistujia on vain muutamia vuodessa. Useat arvioijat eivät edes saa kerättyä rekisteröintiin maksamaansa summaa arviointipalkkioina viiden vuoden aikana. Maksu vaikuttaa arvioijien rekrytointiin kaikissa muissa kielissä paitsi suomessa, ruotsissa ja englannissa.

Maksu ei myöskään ole arvioijakohtainen, vaan jos arvioija haluaa laajentaa rekisteriaikana arviointioikeuttaan (toinen kieli tai ylin taso), hän joutuu maksamaan maksun uudelleen.

Sivu 8–9:

”Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 10 §:ssä säädetään yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteristä. Pykälän 1 momentin mukaan Opetushallitus ylläpitää yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteriä suoritettuja kielitutkintoja ja tutkintoihin sisältyviä osakokeita koskevien tietojen säilyttämistä sekä yleisen kielitutkinnon toimivuuden seuranta varten. Pykälän 2 momentin 9 mukaan rekisteriin talletetaan yleiseen kielitutkintoon osallistuneen nimi, henkilötunnus, kansalaisuus, sukupuoli, tutkinnon suorittamispaikka, tutkintokieli, saadut taitotasoarviot, tutkintokertojen ajankohta ja tarpeelliset yhteystiedot.”

Kommentti sivuihin 8–9:

Nykyiseen Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen ylläpitämään YKI-sovellukseen tallennetaan tutkintorekisterin rinnalla myös tieto tutkinnon osakokeiden arvioijista (arvioijan yksilöivä tunnus), koska arviointikäyttötymisen seuranta (ovatko arvioijat johdonmukaisia/liian ankaria tai lempeitä) ei voi tehdä ilman osallistujatietoja. Myös arviointiaktiivisuuden seuraaminen (yhteydessä arvioijarekisterimerkinnän uusimiseen) on yhteydessä tutkintorekisteriin. Säännöllinen arviointityöhön osallistuminen lisää arviointivarmuutta, joten sen seuraaminen on tärkeää.

Sivu 9:

”ulkomaalaiselle myönnetään hakemuksesta Suomen kansalaisuus, jos hakemusta ratkaistaessa hänellä on suomen tai ruotsin kielen tyydyttävä suullinen ja kirjallinen taito tai näiden sijasta...”

Kommentti sivuun 9:

Tästä syntyy harhaanjohtava vaikutelma, sillä kansalaisuutta ei myönnetä pelkän kielitaidon perusteella; kielitaidon osoittaminen on myöntämisen edellytys, ei sen tae. Lisäksi riittävän kielitaidon voi osoittaa taitotason 3 tai sitä korkeamman (4, 5 tai 6) taitotason osaamisella – ei pelkästään taitotason kolme osaamisella.

Sivu 10:

”Yleisten kielitutkintojen tutkintojärjestelmä on kansainvälisesti katsoen ainutlaatuinen ja sitä arvostetaan. Tutkintojärjestelmä on toiminut pääasiallisesti hyvin.”

Kommentti sivuun 10:

Maininta ’pääasiallisesta’ toimivuudesta kaipaa tarkennusta: mitä erityisiä puutteita järjestelmässä on havaittu? Myöskään maininnat järjestelmän ainutlaatuisuudesta ja arvostuksesta eivät ole kovin tarkkoja. Viitataanko ainutlaatuisuudella siihen, että tutkinto perustuu lakiin tai että siinä on niin monta eri kieltä? Entä viitataanko arvostuksella esim. siihen, että tutkinto on läpäissyt kansainvälisen laatuauditoinnin useamman kerran?

Sivu 10:

”Yleisten kielitutkintojen suorittajamäärät erityisesti suomen kielen keskitason tutkinnossa ovat kasvaneet tasaisesti vuodesta 2003 lähtien. Lisäksi suorittajien kielen osaamistasossa on edellä kuvattua laskua.”

Kommentti sivuun 10:

Vaikuttavatko osallistujamäärän nousu ja osaamistason lasku vilppitapausten nousuun, ja mistä nämä johtopäätökset tulevat?

Sivu 11:

”Vilppiepäilyt aiheuttavat paljon lisätyötä tutkintojärjestelmän toimijoille. Lisätyötä aiheutuu kolmelle eri taholle: ensinnäkin tutkinnon järjestäjälle, joka selvittää, mitä kyseisessä tilanteessa on tapahtunut, ja sen lisäksi Jyväskylän yliopiston Soveltavan kielentutkimuksen keskukselle ja Opetushallitukselle, jotka myös selvittävät epäiltyä vilppitapausta. Vilppitapausten selvittäminen ei kuulu varsinaiseen tutkintotoimintaan, ja se voi edellyttää myös erityyppistä osaamista näiltä kaikilta toimijoilta. Ehdotetulla muutoksella saataisiin vähennettyä vilppitapauksia, mikä säästäisi puolestaan niiden käsittelyyn menevää työaikaa ja muita resursseja.”

Kommentti sivuun 11:

Suurin työ vilppitapausten selvittämisessä tehdään käytännössä Soveltavan kielentutkimuksen keskuksessa. Oppilaitoksilta tulee vain vähän vilppiepäilyjä ja Opetushallitus käsittelee/tekee päätökset pääasiassa Solkista tulleista vilppiepäilyistä.

Puolen vuoden karensilla on tuskin merkittävää vaikutusta vilppien vähenemiseen, koska se tarkoittaa käytännössä kahdesta testistä pois jäämistä. Jos vilppi tapahtuu tammikuun testissä, osallistuja voi osallistua testiin taas elokuussa. Vuoden karensilla voisi olla enemmän vaikutusta määrän vähenemiseen.

Kuinka käytännössä valvotaan sitä, että vilppiä yrittänyt ei pääse ilmoittautumaan karensiaikana? Osallistujat ilmoittautuvat eri oppilaitoksiin, ja oppilaitoksilla ei ole tietoa siitä, ketkä ovat yrittäneet vilppiä tutkinnoissa.

Laissa pitäisi olla myös määritelmä siitä, mistä karensi alkaa: alkaako se siitä hetkestä, kun osallistujan on epäilty käyttäneen vilppiä tutkinnossa (epäily) vai kun vilpin on todettu oikeasti tapahtuneen (päättös)? Missä vaiheessa osallistuja saa tiedon, että hän ei voi ilmoittautua uudelleen tutkintoon?

Vilppien käsittelyssä tulisi olla määritelty aikaraja, jonka aikana asia käsitellään, jotta osallistuja saa päätöksen ajoissa eikä joudu odottamaan sitä kohtuuttoman kauan. Kenen tehtävä on tiedottaa vilppiepäilyistä, koska ilmoittamisen olisi hyvä tapahtua samoihin aikoihin, kun muiden osallistujien todistukset postitetaan. Jos osallistujille ei mene ilmoitusta vilppiepäilyistä ajoissa, he kuormittavat Soveltavan kielentutkimuksen keskuksen asiakaspalvelua.

Minkä rangaistuksen saa sellainen, jolla on jo olemassa todistus ja hän tulee tekemään tutkinnon toisen puolesta? Miten rikoslaki kohtelee henkilöitä, jotka esiintyvät toisena henkilönä? Näille muiden puolesta tutkinnon tekijöille karensi ei ole merkityksellinen.

Entä jos osallistuja hakee valitusta, onko hän oikeutettu valitusaikana ilmoittautumaan testiin?

Sivu 11–12:

”Yleisistä kielitutkinnoista annetun lain 11 §:ää muutettaisiin siten, että tutkintomaksu suoritettaisiin tutkinnon järjestäjän sijasta Opetushallitukselle...Muutos toteutettaisiin kustannusneutraalisti.”

Kommentti sivuun 11–12:

Kenen/mistä näkökulmasta muutos toteutettaisiin kustannusneutraalisti?

Sivut 12,13 ja 16:

”Vilppien väheneminen nopeuttaa...Esitetyllä seuraamuksella olisi nykyistä tehokkaampi vilpillistä menettely ja järjestyksen rikkomista ennalta estävä vaikutus”, sivu 13: ”Tällöin tutkintoon osallistujat tietäisivät etukäteen, mitä mahdollisesta vilpistä tai järjestyksen rikkomisesta voi seurata.” Lisäksi sivun 16 samansuuntaiset sisällöt.

Kommentti sivuihin 12, 13 ja 16:

Miten voidaan tietää, että vilpeistä esitetty lakimuutos vähentää vilppien määrää? Sanktio havaitusta vilpistä on niin lievä, että sen näkyvä kirjaaminen saattaa jopa lisätä vilppejä, jos osallistuja koee, ettei sanktiolla ole painoarvoa.

Sivu 12:

”Ehdotettu sääntely huomioisi nykyistä paremmin tutkinnon suorittajien oikeusturvan sekä turvaisi tutkintojen häiriöttömän järjestämisen ja suorittamisen kaikkien tutkintotilaisuuden osallistujien näkökulmasta.”

Kommentti sivuun 12:

Mikä on se ”ehdotettu sääntely”, johon kohdassa viitataan, ja kuinka tämä sääntely käytännössä ”turvaisi tutkintojen häiriöttömän järjestämisen ja suorittamisen kaikkien tutkintotilaisuuteen osallistujien näkökulmasta”?

Sivu 14:

”Rekisterin tarkoituksena on turvata tutkintosuoritusten mahdollisimman yhdenmukainen arvioinnin taso.”

Kommentti sivuun 14:

Rekisterin tarkoituksena ei ole pelkästään yhdenmukainen arvioinnin taso vaan myös oikea arvioinnin taso eli laadukas, validi arviointi.

Sivu 14:

”Rekisterin avulla myös löydetään kulloinkin tarvittava määrä tutkintojen arvioijia.”

Kommentti sivuun 14:

Muokausehdotus: ”Rekisterin avulla myös tavoitetaan/voidaan kutsua tarvittava määrä tutkintojen arvioijia.”

Sivu 15:

”Esityksen valmistelun aikana on arvioitu henkilötunnuksen tarvetta henkilön yksiselitteisen yksilöinnin kannalta. Esityksen mukaan henkilötunnusta ei enää tallennettaisi näihin rekistereihin, vaan arvioijarekisteriin tallennettaisiin arvioijan syntymäaika ja tutkintorekisteriin tutkinnon suorittajan oppijanumero ja syntymäaika.”

Kommentti sivuun 15:

Riittääkö pelkkä syntymäaika yksilöimään osallistujat tarpeen vaatiessa, koska tutkinnoissa on jonkin verran samannimisiä osallistujia (esim. vietnamilaiset, arabiankieliset) ja useilla maahanmuuttajataustaisilla on sama syntymäaika (1.1. tai 31.7.)? Kenellä on pääsy oppijanumeroon, koska esimerkiksi tutkinnon arvioinnista ja todistuksista vastaava taho voi tarvita henkilötunnusta henkilön tunnistukseen? Henkilötunnuksen perusteella voidaan varmentaa tutkintoon osallistuneen henkilöllisyys tilanteissa, joissa halutaan varmistaa, että arvioinnin on saamassa oikea henkilö ja että todistus lähtee oikealle henkilölle. On ollut tilanteita, joissa osallistuja on ilmoittautunut tutkintoon eri nimellä (sähköpostitunnistus) kuin sillä, jolla on hakenut erityisjärjestelyä. Monissa kulttuureissa henkilöillä on myös käytössä useampia nimiä, myös sähköpostiosoitteita voi olla käytössä useita. Tällöin henkilötunnus on ollut ainoa keino, jolla henkilö on pystytty tunnistamaan samaksi henkilöksi.

Vilppitarkistuksissa käytetään hyväksi tutkintoon osallistuneen aikaisempia suorituksia, koska niistä voidaan havaita esimerkiksi se, että kielitaito on edistynyt yllättävän paljon lyhyessä ajassa. Aikaisempia testikertoja ei voida tarkistaa ilman henkilötunnusta. YKI-sovelluksessa pelkällä syntymäajalla ilmoittautuneet näkyvät erillisinä suorituksina ja suorittajan testikertoja ei voida syntymäajan perusteella helposti yhdistää. Henkilötunnuksen poisjättäminen vaikuttaa siis myös vilppitapausten selvittämiseen.

Sivu 15:

”Käytännössä yleisten kielitutkintojen tutkintorekisterin tietoja käytetään esimerkiksi tutkimustarkoituksiin.”

Kommentti sivuun 15:

Tarvitaanko tässä sanaa ”käytännössä”? Muokkausehdotus: ”Tutkintorekisterin tietoja käytetään ensisijaisesti laadun varmistamiseen ja tutkinnon kehittämiseen ja näiden lisäksi tutkimukseen.”

Sivu 16:

”Yleisiä kielitutkintoja koskevaan järjestelmään kohdistuu myös laajakantoisempia muutos- ja kehittämistarpeita...”

Kommentti sivuun 16:

Yksi todennäköinen kehittämistarve liittyy arviointiasteikon ”laajentamiseen”/ irtautuminen kolmesta tasosta (adaptiivinen testi, esim. taso <1, 1, 2, 3 ja taso 4, 5 ja 6).

Sivu 16:

”Arvioijarekisteriin tiedot tallennettaisiin nykyistä vastaavasti viideksi vuodeksi, minkä jälkeen tiedot olisi poistettava rekisteristä.”

Kommentti sivuun 16:

Arvioijien arviointilinjan (johdonmukaisuus, ankaruus/lempeys) seuraaminen ei ole mahdollista, jos rekisteristä poistetaan arvioijat kokonaan. Laadunvarmennus heikentyy, koska arvioijakäyttötymisen lisäksi tehtävien osiopankki menetetään. Lisäksi jos arvioija poistetaan rekisteristä, hänestä ei jää tietoja, joita ehkä tarvitaan myöhemmin. Kun tiedot arviointivuosista poistuvat, arvioija ei voi pyytää todistusta arviointitaidostaan tai arvioijana toimimisestaan. Todistuksella voi olla merkitystä arvioijalle, jos hän työskentelee oppilaitoksessa, joka osallistuu kotoutumiskoulutuksen kilpailutukseen (YKIn arvioijana toimimisesta saa laatu pisteitä).

Arvioinnin laadun takia on myös tärkeää, että arvioijia seurataan pitkittäisesti, koska arvioijakäyttötymisen ja suhtautuminen arviointiin muuttuu tyypillisesti hitaasti. Seurannan pohjalta on myös mahdollista antaa palautetta ja tarvittaessa muutoin puuttua arvioijakäyttötymiseen. Arvioijarekisteri säilytysaika voisi olla sama kuin tutkintorekisterin, koska se helpottaisi arvioijien arviointikäyttötymisen seurantaa. Miten näiden erilaista säilytysaikaa perustellaan lainsäädännön näkökulmasta?

Sivu 18 (5 §):

”Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin myös uusi 4 kohta, jonka mukaan tutkinnon järjestäjän velvollisuutena olisi ilmoittaa lain 6 a §:n 1 momentin mukaisesta menettelystä viipymättä Opetushallitukselle seuraamusten määräämiseksi. Tutkinnon järjestäjän olisi ilmoitettava Opetushallitukselle tutkinnon suorittajan vilpillisestä menettelystä, vilpin yrityksestä tai niissä avustamisesta taikka muusta järjestyksen rikkomisesta tutkintotilaisuudessa.”

Kommentti sivuun 18:

Myös arvioinnista vastaava taho tarvitsee tiedot vilpin yrityksistä. Kenen velvollisuus on ilmoittaa asiasta Soveltavan kielentutkimuksen keskukseseen? Olisiko mahdollista automatisoida tällaisen tiedon välittyminen Soveltavan kielentutkimuksen keskukseseen?

Kommentti sivuun 19 ja 20 (6 a §):

Mistä alkaen 6 kuukauden karenssi lasketaan? Koskeeko 6 kuukauden karenssi ilmoittautumisaikaa vai tutkinnon suorittamispäivää?

Kuuden kuukauden osallistumisoikeuden menettämisellä ei ole kohtuuttomia seurauksia. Sanktiolla olisi tuskin myöskään merkittäviä vilppiä ehkäiseviä vaikutuksia. Vertaus ylioppilastutkintoon ja siinä määrättäviin sanktioihin on puutteellinen, koska yleisissä kielitutkinnoissa kuuden kuukauden osallistumisoikeuden menetys tarkoittaa, että tammikuussa vilppiä yrittänyt voi osallistua elokuun testiin tai viimeistään lokakuun testiin riippuen siitä, mistä karenssin katsotaan alkavan. Ylioppilastutkinnossa osallistumisoikeuden menettäminen seuraavaan tutkintokertaan tarkoittaa käytännössä vuoden karenssia.

Esityksessä sanotaan, että on perusteltua jättää Opetushallitukselle harkintavaltaa seuraamusten määräämisessä. Millaista harkintavaltaa tarkoitetaan?

Miten toimitaan henkilöiden kanssa, jotka ovat saaneet oman tutkintonsa ”läpi” aikaisemmin (mahdollisesti vuosia aiemmin) ja jotka osallistuvat nyt muiden puolesta tutkintoon ja siten auttavat heitä pääsemään tutkinnosta läpi vilpillisesti? Heille tutkintoon liittyvä karenssi ei ole ongelma.

Miten vilppien käsittely ja ilmoittautumisen peruminen käytännössä onnistuu? Usealla tutkintokerralla tutkintotodistukset eivät ole ennättäneet lähteä eikä vilppitarkistuksia ole ennätetty tehdä ennen seuraavaa tutkintokertaa (myös ilmoittautumisajat ovat lähellä toisiaan). Miten Opetushallitus seuraa ilmoittautumista? Miten varmistetaan, että vilppiepäilyjen selvittämisessä saadaan käyttöön tarpeelliset tiedot ja selvitykset.

Miten Opetushallitus ilmoittaa, että henkilöä epäillään vilpin yrityksestä? Nyt arvioinnista vastaavalle taholle tulee kyselyjä siitä, miksi osallistuja ei ole saanut todistusta. Osallistujalla olisi oikeus saada tietää mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, että häntä epäillään vilpistä ja että hän ei tästä syystä saa todistusta samaan aikaan kuin muut osallistujat.

Voiko osallistuja osallistua keskeneräisen prosessin aikana tutkintoon? Onko ajatuksena, että osallistuja on syytön, kunnes toisin todistetaan. Onko johdonmukaisesta, että hyväksyttäisiin todistus, vaikka vilpin käsittely on kesken? Vilppiepäily ei saa osallistua tutkintoon, mutta jos hän onnistuu ilmoittautumaan ja osallistumaan, todistusta ei hylätä.

Laissa tulisi olla maininta, missä ajassa vilppiepäily käsitellään Opetushallituksessa.

Sivu 20–21 (8 §):

”Pykälän 2 momentissa säädettäisiin arvioijarekisteriin tallennettavista tiedoista muuten nykyistä vastaavasti, mutta henkilötunnuksen tallentamisesta luovuttaisiin. Opetushallitus tallentaa tiedot arvioijarekisteriin...Arvioijan olisi ilmoitettava muuttuneista yhteystiedoistaan Opetushallitukselle.”

Kommentti sivuihin 20–21:

Yhteystietojen muuttumisesta ilmoittaminen Opetushallitukselle ei ole aiempina vuosina toiminut. Tästä syystä yleisten kielitutkintojen sovellukseen (Solki) arvioijille tehtiin oma liittymä, jossa he voivat käydä itse muuttamassa tietojaan. Yhteystietojen oikeellisuudesta myös muistutetaan arvioijia, koska arvioinnista vastaava taho tarvitsee yhteydenpitoon ajantasaisia yhteystietoja. Kuka ottaa vastuun, jos tiedot ovat väärin ja arvioijalle lähetetään esim. arvioitavaa materiaalia väärään kotiosoitteeseen? Jos Opetushallitus pitää rekisteriä, siinä on hyvä olla mahdollisuus arvioijan itse muuttaa tietojaan.

Sivu 21 (8 §):

”Pykälän 3 momentin mukaan arvioija merkittäisiin arvioijarekisteriin viiden vuoden ajaksi kuten nykyisinkin, minkä jälkeen tiedot olisi poistettava rekisteristä...Jos arvioinneissa ilmenisi olennaisia puutteita tai laiminlyönnejä, Opetushallitus voisi arvioijaa kuultuaan poistaa merkinnän ennen määräajan päättymistä. Arvioijaa koskevat tiedot olisi poistettava, kun arvioija ei enää toimisi tässä tehtävässä.”

Kommentti sivuun 21:

Kielten lisäksi rekisteriin tulee merkitä myös tutkintotasot, joita arvioija on oikeutettu arvioimaan.

Voiko arvioijalla olla virkavastuuta ilman rekisteriin merkittyä henkilötunnusta?

Linkittyvätkö arvioijan tiedot tutkintosuoritukseen, joita säilytetään jatkossa 50 vuotta?

Arvioijat voivat jossain tapauksissa tarvita tietoja, millä ajalla ovat toimineet arvioijina, jolloin tietojen löytyminen rekisteristä olisi tärkeää.

Mitä ovat olennaiset puutteet ja laiminlyönnit Opetushallituksen näkökulmasta? Ja miten OPH toteaa nämä?

Sivu 21 (9 §):

”Tutkintotodistukset allekirjoittaa tutkintotoimikunnan puheenjohtaja, mikä ilmenee tutkintotoimikunnan tehtäviä koskevasta valtioneuvoston asteuksen 2 §:stä.”

Kommentti sivuun 21:

Miten mahdollinen digitodistus sopii todistusten allekirjoittamiskuvioon? Kuka allekirjoittaa todistuksen, jos tarvitaan sähköistä allekirjoitusta?

Sivu 21 (10 §):

”Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yleisten kielitutkintojen tutkintorekisteriin tallennettavista tiedoista lähes nykyistä vastaavasti, mutta tietoa tutkintoon osallistuneen sukupuolesta ja henkilötunnuksesta ei enää tallennettaisi rekisteriin...Muut yksilöivät taustatiedot säilytettäisiin oppijanumerorekisterissä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain (884/2017) mukaisesti.”

Kommentti sivuun 21:

Jos tieto sukupuolesta poistuu, arvioinnista vastaava taho ei pysty tekemään ns. bias-analyseja eli tarkastelemaan sitä, suosivatko arvioijat tiettyä sukupuolta arvioinnissaan. Rekisteriin tallennetaan myös tällä hetkellä tieto tutkinnon osakoikeiden arvioijista (arvioijan yksilöivä tunnus).

Sivu 21–22 (10 §):

”Kansalaisuutta koskevan tiedon tallentaminen perustuu seurantatarkoituksiin. Tarpeellisia yhteystietoja olisivat henkilön sähköposti- tai postiosoite taikka puhelinnumero...Tutkinnon suorittajan olisi ilmoitettava muuttuneista yhteystiedoistaan Opetushallitukselle.”

Kommentti sivuihin 21–22:

Mitä Opetushallitus seuraa tiedolla osallistujien kansalaisuudesta?

Niin kauan kuin todistus on paperinen ja lähetetään postitse osallistujille, on postiosoitetiedon oltava pakollinen. Ottaako Opetushallitus vastaan osoitteenmuutoksia? Todistusten lähettämisen jälkeen palautuu paljon todistuksia, koska postiosoite on väärä. Soveltavan kielitutkimuksen keskuksen asiakaspalvelu selvittää usein pitkänkin aikaa vääriä osoitetietoja ja sähköpostiosoitteita. Jos pelkkä puhelinnumero on ilmoitettu, kuka soittaa osallistujalle?

Sivu 22 (11 §):

”Tutkintomaksut peritään yleisen kielitutkinnon järjestämisestä aiheutuvien kustannusten kattamiseksi.”

Kommentti sivuun 22:

Mitä yleisen tutkinnon järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin katsotaan sisältyvän?

Sivu 23 (11 §):

”Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan tutkintomaksu palautettaisiin tutkintoon ilmoittautuneelle, jos hän olisi estynyt osallistumasta tutkintoon sairauden tai muun siihen rinnastettavan erityisen painavan syyn vuoksi eikä voisi osallistua seuraavaan järjestettävään tutkintoon...Sairaudesta tai muusta esteestä olisi esitettävä riittävä selvitys, kuten lääkärintodistus, josta sairaus tai muu erityisen painava syy ilmenisi. Ilmoittautuneen olisi kyettävä osoittamaan uskottavalla tavalla se, että hän ei ole voinut osallistua tutkintoon sairauden tai muun erityisen painavan syyn vuoksi.”

Kommentti sivuun 23:

Miten tieto osallistujan poisjäännistä tiedotetaan eteenpäin arviointia hoitavalle taholle ja missä aikataulussa? Jos ilmoittautumiset menevät Opetushallitukselle, hoitaako Opetushallitus osallistujan siirron seuraavaan tutkintokertaan?

Miten todetaan, onko ilmoittautuneen tapa osoittaa sairaus tai muu este uskottava? Tarkoittaako tämä kuitenkin käytännössä sitä, että kaikki poissaolot hyväksytään, jos ne vain tulevat ennen tutkintopäivää?

Sivu 26:

”Pykälän 2 momentissa säädetyn syrjintäkiellon mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Esitetyn sääntelyn tarkoituksena olisi turvata kielitutkinnon suorittajien yhdenvertainen kohtelu yleisen kielitutkinnon suorittamiseen liittyvissä vilpillistä menettelyä tai järjestyksen rikkomista koskevissa tilanteissa.”

Kommentti sivuun 26:

Yhdenvertaisen kohtelun toteuttaminen edellyttää tietoa eri toimijoista tutkintojärjestelmässä: YKIn arvioijien toiminnan seuraamista, osallistujien taustojen tuntemista sekä tehtävien soveltuvuuden seuraamista. Koska tietosuojan takia rekisteristä on poistumassa tietoja, tämän edellytyksen toteutuminen käytännössä vaikeutuu tai on mahdotonta.

Sivu 29:

”Esityksen mukaan lain 11 §:ää muutettaisiin siten, että tutkintomaksu suoritettaisiin Opetushallitukselle, mikä lisäisi kielitutkintojärjestelmän rahoittamisen selkeyttä ja läpinäkyvyyttä.”

Kommentti sivuun 29:

Ovatko maksuperusteet/tutkintomaksun jakautuminen eri tahoille julkista vai millä tavalla rahoituksesta tehdään läpinäkyvää? Esityksestä ei käy ilmi, miten esitetty muutos lisäisi tutkintojärjestelmän rahoittamisen läpinäkyvyyttä.

Lappalainen Maija
Jyväskylän yliopisto Soveltavan kielentutkimuksen keskus